13/01/2022

Mesajul Patriarhului Daniel de Ziua Culturii Naționale: Biserica a plămădit și promovat cultura poporului român

Patriarhul României a transmis un Cuvânt dedicat Zilei Culturii Naționale (15 ianuarie) în care afirmă că Biserica Ortodoxă Română a avut o contribuție majoră la formarea și promovarea culturii neamului românesc.

Părintele Patriarh Daniel afirmă că, „odată cu instaurarea regimului comunist ateu, Biserica Ortodoxă Română a fost înlăturată treptat din viața socială și culturală”, dar după căderea regimului comunist, Biserica a restabilit raporturile firești tradiționale cu mediul cultural și academic din România.

Text integral:

Biserica a plămădit și promovat cultura poporului român
Cuvânt la Ziua Culturii Naţionale
Biserica Ortodoxă Română a avut o contribuție majoră la formarea și promovarea

culturii neamului românesc. Odată cu primele încercări de organizare statală, rolul Bisericii în dezvoltarea culturii și civilizației românești a urmat modelul bizantin; o seamă de personalități eclesiale: episcopi, preoţi sau călugări, dintre care vom menționa doar câteva nume, au îndrumat principala activitate culturală din epocă.

Mihai Eminescu, cunoscând rolul Bisericii și al credinței creștine în dezvoltarea culturii și a limbii române ca veșmânt viu al învățăturilor de credință și al cultului liturgic, a numit Biserica Ortodoxă Română „maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbii și unitatea etnică a poporului” [1].

1. Primele tipografii din spațiul românesc au apărut la mai puțin de o jumătate de veac de la invenția lui Gutenberg (1455), funcționând, în incinta unor mănăstiri sau centre episcopale, la Târgoviște, București, Iași, Buzău, Snagov, Râmnic, ori Neamț, iar primii meșteri tipografi au făcut parte din cler: ieromonahul Macarie, diaconul Coresi, ieromonahul Mitrofan, Sf. Antim Ivireanul, viitorul mitropolit și alții. Unele tipărituri au fost premiere internaționale, precum Liturghierul de la Târgoviște, tipărit în 1508 în slavonă, fiind primul Liturghier ortodox din lume.

2. Pleiade întregi de episcopi sau mitropoliți au fost scriitori, poeți, traducători sau creatori de cultură, artă și civilizație românească. În Ţara Românească, au promovat cultura mitropoliții: Teofil (†1648), Ștefan I (†1668) Varlaam (†1679) și Teodosie I (†1708), aceștia din urmă fiind sprijinitori al activității cultural-artistice sub domnitorii Matei Basarab, Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, una din realizările culturale fiind Biblia de la București, din anul 1688. În Moldova, au sprijinit cultura poporului român mitropoliții: Teoctist II (†1528), Teofan I (†1530) și Grigorie Roșca (†1570), ultimii doi au contribuit la împodobirea Mănăstirii Voroneț cu celebrele fresce interioare și exterioare, iar mitropolitul Anastasie Crimca (†1629) a fost ultimul mare miniaturist moldovean. Sfântul Mitropolit Varlaam (†1657) a tipărit Cartea românească de învățătură (1643), iar Sfântul Mitropolit Dosoftei (†1686) a fost primul mare poet român (Psaltirea în versuri, 1673) și traducător al Liturghierului (1679) și Molitfelnicului (1681) în limba română. În Transilvania, ierarhul erudit și patriot statornic Andrei Șaguna (†1873) a unit în mod pilduitor mărturisirea credinței ortodoxe cu dezvoltarea culturală și socială a românilor. A înființat o tipografie eparhială la Sibiu (1850), existentă și azi, în care a tipărit pe lângă toate cărțile de slujbă, manuale didactice, lucrări istorice și de alt gen, ziarul Telegraful Român, care apare fără întrerupere din 1853 până azi. În 1861 Andrei Șaguna s-a numărat printre cei care au înființat Asociația transilvană pentru cultură și literatura poporului român din Transilvania (Astra), fiind primul ei președinte.

3. Între monahii eruditi, care au contribuit la dezvoltarea culturii naționale, se află

Sf. Cuv. Ioan Casian (sec. 5), considerat unul dintre cei mai de seamă promotori ai monahismului în Occident, scriitor și traducător din limbile greacă și latină, Sf. Cuv. Dionisie Exiguul (sec. 4), teolog, astronom, matematician, a inițiat „cronologia erei creștine”, împărțind istoria în două perioade – „înainte de Hristos” și „după Hristos”, Sf. Niceta de Remesiana (†414), a compus imnul Te Deum laudamus, iar mai târziu Sf. Cuvios isihast ucrainean Paisie de la Neamţ (†1794), a tradus Filocalia în limba slavonă (Dobrotoliubie), fiind ajutat de ucenici români, buni eleniști, ca Sf. Ierarh Grigorie Dascălu (†1834).

4. Reprezentative pentru cultura și arta românească sunt o mulțime de biserici și mănăstiri ortodoxe, adevărate cărți de identitate prin care ne putem prezenta geniul creator în fața altor popoare: Voroneț, Neamţ, Putna, Cozia, Curtea de Argeș, Sfinții Trei Ierarhi – Iași, Hurezi, Secu, Dragomirna, Văratec, Agapia, Lainici, Antim, Stavropoleos ș.a. În toate aceste mânăstiri s-a desfășurat o intensă activitate cultural-artistică, au fost scrise primele Letopisețe și Cronici ale istoriei românilor.

5. Primele școli primare, cu predare în slavonă sau română, au luat ființă în incinta mânăstirilor, apoi a bisericilor de mir: Colțea, Sfântul Gheorghe Vechi, Antim sau biserica Domnița Bălașa, în București, biserica Barnovschi, Sfânta Vineri și Sfântul Nicolae, în Iași. Primele școli medii și primele școli superioare au fost înființate, de asemenea, cu sprijinul Bisericii: Colegiul de la Mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi din Iași, Academia de la Mănăstirea Sfântul Sava din București.

6. În toate mănăstirile mari s-au desfășurat însemnate activități artistice. Astăzi, majoritatea colecțiilor muzeale din țară, care expun Artă Veche Românească, sunt constituite în cea mai mare parte din obiecte de cult, provenite de la mănăstirile și bisericile ortodoxe românești. Icoane, fragmente de frescă, broderii, manuscrise, tipărituri, argintărie, sculptură în lemn sau piatră, toate ilustrează modul în care, Biserica, fidelă artei bizantine, dar receptivă la influenţele artei occidentale, ori tradiționale, a creat o artă proprie, originală. Prin toată această activitate culturală a Bisericii a fost cultivată și sprijinită însăși aspirația poporului pentru cultura proprie, pentru păstrarea identității naționale și pentru dobândirea independenții naționale.

Crearea statului român modern a deschis o epocă nouă, iar Biserica Ortodoxă Română a rămas pe mai departe sprijinitoarea fidelă a idealurilor naționale, contribuind la promovarea învățământului și culturii românești.

7. După anul 1944, odată cu instaurarea regimului comunist ateu, Biserica Ortodoxă Română a fost înlăturată treptat din viața socială și culturală. În 1948 a fost eliminat învățământul religios din școli, au fost interzise slujbele religioase în

spitale, azile și cazărmi, au fost suprimate publicații bisericești ale eparhiilor, au fost desființate multe școli de teologie și a fost oprită catehizarea tineretului. Peste o mie de preoți ortodocși (la care se adaugă și mulţi romano-catolici, greco-catolici și protestanți) au fost arestați, aruncați în închisori, supuși la muncă silnică sau deportați. Între cei aruncați în închisori, se numără și teologi, oameni de cultură de mare prestigiu, precum: Nichifor Crainic, Ioan Savin, Dumitru Stăniloae, Liviu G. Munteanu, Ilarion Felea, Ion V. Georgescu (deportat în Siberia) și mulți alții.

În anii ´80, sub dictatura comunistă au fost demolate peste 20 de lăcașuri de închinare, monumente de arhitectură bisericească din București (ca de pildă: mănăstirile Cotroceni, Văcărești, Pantelimon, bisericile Sfânta Vineri, Sfântul Spiridon – Vechi, Alba-Postăvari, Enei, Spirea Nouă, Izvor, Sfânta Treime – Dudești etc.).

8. După căderea comunismului, consecventă tradiției multiseculare de a fi „Maica spirituală a poporului român” – cum o numea Mihai Eminescu, Biserica Ortodoxă Română continuă să fie protectoare și promotoare a valorilor culturale românești. În anii care au urmat după 1990, au fost restabilite raporturile firești tradiționale dintre Biserica Ortodoxă Română și mediul cultural și academic din România. Astfel, în anul 1990, Academia Română a reabilitat memoria ierarhilor, preoților și teologilor ortodocși excluși din Academie în anul 1948 de către regimul totalitar, iar, în anii care au urmat, noi slujitori ai Bisericii au fost primiți în cel mai important for al excelenței științifice și culturale românești, precum Părintele Dumitru Stăniloae sau Părintele Mircea Păcurariu.

De asemenea, Academia Română și Patriarhia Română au inițiat mai multe programe comune, dintre care, cel mai important este elaborarea Istoriei monahismului românesc în trei tomuri masive și valoroase, iar bunele relații, cultivate cu respect reciproc de ambele instituții, ne îndreptățesc să sperăm la o permanentă cooperare fructuoasă pentru binele poporului român.

Felicităm și binecuvântăm pe toți cei care contribuie prin multiplele lor eforturi ca această Zi a Culturii Naționale să devină o sărbătoare a afirmării tuturor valorilor culturale și spirituale ale poporului român.

† DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

NOTĂ

[1] Timpul, 14 august 1882, în: Mihai Eminescu, Opere, vol. 13, Bucureşti, Ed. Academiei, 1989, pp. 168-169.

Foto credit: Arhiva Basilica.ro / Mircea Florescu

basilica.ro